

Oirschot, Oude Grintweg 54
Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven

Status: concept

datum 02-10-2015

Colofon

ISSN:	1873-9350
Auteur:	Drs. A.C. Aarts
Cartografie:	Drs. M.J. van Putten, Dhr. J van Gestel
Inhoudelijke controle:	M. Mostert MA, drs. M.J. van Putten
Redactie:	M. Mostert MA
Copyright:	Frans van der Staak te Oirschot / BAAC bv, 's-Hertogenbosch

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BAAC bv te 's-Hertogenbosch.

BAAC bv

Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie.

's-Hertogenbosch

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Deventer

Postbus 2015
7420 AA Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax. : (0570) 61 84 30

Inhoud

1	Inleiding		X
1.1	Aanleiding		X
1.2	Ligging en aard van het terrein		X
1.3	Administratieve gegevens		X
1.4	Leeswijzer		X
2	Onderzoekskader		X
2.1	Landschappelijke achtergrond		X
2.2	Archeologische achtergrond		X
2.3	Historische achtergrond		X
2.4	Onderzoeksvragen		X
2.5	Werkwijze		X
2.5.1	Veldwerk		X
2.5.2	Uitwerking		X
3	Resultaten		X
3.1	Bodemopbouw		X
3.2	Sporen		X
3.3	Vondsten		X
4	Synthese, waardering en advies		X
4.1	Synthese		X
4.2	Waardering	X	
4.3	Advies		X
5	Literatuur en bronnen		X
6	Lijst van afbeeldingen		X
Bijlagen			
-	Bijlage 1 Geologische en archeologische tijdvakken		
-	Bijlage 2 Onderzoeksvragen uit het programma van eisen		
-	Bijlage 3 Vondstenlijst		
-	Bijlage 4 Sporenljst		
-	Bijlage 5 Determinatielijst		

Samenvatting

Het plangebied Oude Grintweg 54 te Oirschot ligt op de noordflank van de Midden-Brabantse dekzandrug en bevindt zich iets ten zuidoosten van de oude dorpskern, in de bebouwde kom van het dorp. Dat laatste is pas het geval sinds de jaren '60 van de vorige eeuw, waarbij het onderzoeksterrein zelf echter onbebouwd is gebleven. De Oude Grintweg is een oude weg en ook het aangrenzende bouwland en de verkaveling hiervan gaan enkele honderden jaren terug. Aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen bouw van woningen op het terrein. Bij dergelijke ingrepen in de bodem bestaat de kans dat archeologische waarden vernietigd zullen worden. Op basis van eerder onderzoek gold voor het plangebied in eerste instantie een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten uit het (laat-)paleolithicum tot en met het heden. Uit later onderzoek is gebleken dat die verwachtingen getemperd moesten worden aangezien de bodem tot in de C-horizont is verstoord. De mate van de verstoring was echter niet bekend. Daarom heeft BAAC bv op 13 augustus 2015 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied.

Bij dit onderzoek is gebleken dat de bodem over het gehele terrein verstoord is tot in de top van de natuurlijke ondergrond. Alleen diepere sporen zijn nog deels bewaard gebleven. Het betreft enkele paalsporen, greppels en grondverbeteringskuilen die samenhangen met het gebruik van het terrein als akker/weidegrond in de nieuwe tijd. Een van de greppels valt samen met een perceelgrens zoals die op een kadastrale kaart uit het begin van de 19^e eeuw staat aangegeven. Bij het onderzoek is weinig vondstmateriaal aangetroffen. Het betrof voornamelijk kleine fragmenten aardewerk uit de nieuwe tijd, wat goed past in het rurale karakter van deze vindplaats. Opmerkelijk is de vondst van een vuurstenen kling. Hoewel deze uit een opgebracht en verploegd pakket uit de late nieuwe tijd afkomstig is kan dit een aanwijzing zijn dat in de omgeving een jachtkamp uit het mesolithicum heeft gelegen. Het grootste deel van het natuurlijke podzolprofiel is echter verdwenen waardoor eventuele vuursteenvindplaatsen zijn verstoord.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van dhr. F. van der Staak heeft BAAC bv (*onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie*) te 's-Hertogenbosch een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied Oude Grintweg 54 te Oirschot, gemeente Oirschot. Aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen bouw van woningen in het plangebied waarbij een gerede kans bestaat dat archeologische waarden vernietigd zullen worden. Voorafgaande aan het proefsleuvenonderzoek heeft in 2015 een bureau- en booronderzoek plaatsgevonden.¹ In het bureauonderzoek is vastgesteld dat het plangebied op de gemeentelijke verwachtingskaart gekarteerd is als een gebied met een 'hoge trefkans op het aantreffen van archeologische waarden'.² Ook op basis van het bureauonderzoek gold voor het plangebied een hoge specifieke verwachting voor het aantreffen van vondsten en/of sporen uit het (laat-)paleolithicum tot en met het heden. Gezien de waarnemingen in de directe omgeving van het plangebied gold de hoge verwachting voornamelijk voor de periode vanaf de Romeinse tijd. Uit het booronderzoek is gebleken dat de bodem binnen het gehele plangebied is verstoord tot in de C-horizont. Op basis van dit onderzoek kan echter niet worden vastgesteld tot welke diepte de bodem is verstoord. De aanwezigheid van ondiepe sporen kan worden uitgesloten (en daarmee de aanwezigheid van steentijd jachtkampementen). De aanwezigheid van diepere sporen kan echter niet worden uitgesloten. Het advies was dan ook om nader archeologisch onderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek in het plangebied uit te laten voeren.

Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op 13 augustus 2015. De opdrachtgever is dhr. F. van der Staak. De bevoegde overheid voor dit project is de gemeente Oirschot. De gemeente wordt hierbij geadviseerd door drs. R. Berkvens van de omgevingsdienst Zuidoost-Brabant. Het veldteam bestond uit drs. A.C. Aarts (senior KNA-archeoloog), S.A. van Kaam MA (veldarcheoloog) en K.H.J. Pepers, MSc (bodemkundige). De graafmachine werd geleverd door Luyten archeologisch grondwerk. Tijdens het veldonderzoek zijn geen specialisten ingezet.

1.2 Ligging en aard van het terrein

¹ Van Putten 2015.

² Berkvens *et al.* 2011.

Het plangebied bevindt zich in de bebouwde kom van het dorp Oirschot (gemeente Oirschot), op ca. 700 meter ten noordoosten van de (oude) dorpskern. Het betreft een perceel met een omvang van 4418 m², ingeklemd tussen de Kempenweg in het noorden, de Oude Grintweg in het oosten en de Kennedylaan in het zuiden en westen. Het perceel is deels in gebruik als gazon behorende tot de Oude Grintweg 54 en als paardenweide. In afbeelding 1.1 is de ligging van het plangebied weergegeven.

Afb. 1-1 De ligging van het plangebied

1.3 Administratieve gegevens

Locatiegegevens

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Oirschot
Plaats:	Oirschot
Toponiem:	Oude Grintweg 54
RD-coördinaten:	X1: 149.602, Y1: 391.181 X2: 149.669, Y2: 391.163 X3: 149.684, Y3: 391.081 X4: 149.647, Y4: 391.086
Kaartblad:	51A
Oppervlakte plangebied:	4.418 m ²
Oppervlakte onderzoeksgebied:	4.418 m ²
Landgebruik:	Gazon, weiland

Projectgegevens

BAAC-project:	A-15.0167
Type onderzoek:	proefsleuvenonderzoek
Onderzoeksmeldingsnummer:	3296299100
Opdrachtgever:	Dhr. F. van der Staak

Projectleider BAAC:	Drs. A.C. Aarts
Bevoegde overheid:	Gemeente Oirschot

Adviseur namens bevoegde overheid:	Drs. R. Berkvens
------------------------------------	------------------

Beheer en plaats van vondsten en documentatie:	Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant. Depotbeheerder: Dhr. R. Louer
Datum veldwerk:	13 augustus 2015

Vindplaatsgegevens

Complextype:	ELA (grondverbeteringskuilen), IPER (perceleringsgreppel)
Datering:	LME/NT

1.4 Leeswijzer

Deze rapportage omvat de uitwerking van archeologisch onderzoek in het plangebied Oude Grintweg 54 te Oirschot. Alvorens over te gaan tot de bespreking van de onderzoeksresultaten, zullen in hoofdstuk 2 de landschappelijke, archeologische en historische achtergronden in en rondom het plangebied worden beschreven. Deze worden gevolgd door paragrafen met daarin de onderzoeksvragen en de werkwijze in het veld en van de uitwerking. In hoofdstuk 3 komen de resultaten van het onderzoek aan de orde verdeeld over paragrafen betreffende de bodemopbouw, archeologie en de vondsten. Het geheel zal in hoofdstuk 4 worden afgesloten met een synthese waarin de resultaten in relatie tot elkaar worden besproken en er aandacht is voor de relevantie van de vindplaats voor de regio. Vervolgens wordt de vindplaats gewaardeerd en wordt er een archeologisch advies geformuleerd omtrent de vindplaats. Achter in het rapport zijn de literatuurlijst en enkele bijlagen terug te vinden, zoals diverse lijsten en overzichten en de beantwoording van de onderzoeksvragen uit het PvE.

2 Onderzoekskader

Het landschap was in het verleden in veel grotere mate van invloed op het bewoningspatroon van de mens dan tegenwoordig. Het vormde een belangrijke factor in de keuze voor de nederzettingslocatie. De ligging van voor dit onderzoek relevante archeologische vindplaatsen is dan ook in hoge mate gecorreleerd aan het landschap. Voorafgaand aan de beschrijving van de onderzoeksresultaten zelf, is het daarom belangrijk eerst in kaart te brengen hoe het landschap zich heeft ontwikkeld en welke locaties binnen dit landschap geschikt waren voor bewoning en dus potentiële vestigingsplaatsen waren. Vervolgens worden bekende archeologische gegevens beschreven voor zover ze relevant zijn voor het plangebied en voor de onderzoeksresultaten. Ook wordt gekeken wat op basis van historisch kaartmateriaal of andere historische gegevens bekend is over bewoning en landgebruik binnen het onderzoeksgebied.

Achtereenvolgens komen in dit hoofdstuk de landschappelijke (par. 2.1), de archeologische (par. 2.2) en de historische achtergronden (par. 2.3) aan de orde. Deze kaders vormen de achtergronden waartegen de doelstellingen, de vraagstellingen en onderzoeksvragen die in het PvE zijn geformuleerd (par. 2.4), worden behandeld en waartegen de resultaten van het onderzoek worden afgezet. In paragraaf 2.5 wordt de gehanteerde werkwijze voor zowel het veldwerk als de uitwerking beschreven.

2.1 Landschappelijke achtergrond

Het plangebied³ ligt op de noordflank van de Midden-Brabantse dekzandrug op een hoogte van circa 15,0 m +NAP. Op de geomorfologische kaart van Nederland is het plangebied niet gekarteerd (afb. 2.1).⁴ Wanneer de geomorfologische eenheden in de directe omgeving naar het plangebied worden geëxtrapoleerd, blijkt dat het plangebied is gelegen in een zone met dekzandruggen, al dan niet afgedekt met oud bouwland (kaartenheid 3L5). Bij de provincie Noord-Brabant zijn geen gegevens bekend aangaande afgravingen binnen het plangebied en de directe omgeving.⁵ Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) zijn ook geen aanwijzingen zichtbaar die kunnen duiden op een afgraving binnen het plangebied. Mogelijk is het terrein direct ten zuidoosten van het plangebied wel afgegraven.⁶

Op de bodemkaart van Nederland⁷ is het plangebied niet gekarteerd. Gezien de bodems in de directe omgeving van het plangebied kan worden geconcludeerd dat ter plaatse een hoge zwarte enkeerdgrond aanwezig zal zijn, gevormd op lemig fijn zand (code zEz23).

³ Overgenomen uit Huijbers 2015, gebaseerd op van Putten 2015.

⁴ RGD/Stiboka 1977.

⁵ <http://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/aardkundige%20waarden> 2015.

⁶ www.ahn.nl 2015.

⁷ Stichting voor Bodemkartering 1984.

Het plangebied bevindt zich in een gebied met een grondwatertrap VI, wat inhoudt dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand zich op een diepte tussen de 40 en 80 cm beneden maaiveld bevindt. De gemiddeld laagste grondwaterstand bevindt zich dieper dan 120 cm beneden maaiveld. Er is daarmee sprake van een goed ontwaterde bodem.

Uit het booronderzoek is gebleken dat ter plaatse van het plangebied conform de verwachting dekzand aanwezig is.⁸ Plaatselijk is Brabants leem aangetroffen. Het dekzand is afgedekt met een hoge enkeerdgrond conform de verwachting uit het bureauonderzoek. De bodem blijkt ter plaatse van het plangebied tot in de C-horizont te zijn verstoord. De exacte diepte van de verstoring kan niet meer worden achterhaald. Wel is duidelijk dat de bodem ter plaatse van de boringen 2,3 en 6 (afb. 2.2) tot relatief geringe diepte is verstoord, terwijl de bodem ter plaatse van de boringen 1,4 en 5 tot grotere diepte is verstoord.

*Afb. 2.1 Overzicht van de geomorfologische kaart voor het plangebied en omgeving. 3L5 = dekzandruggen, 3K14 = dekzandruggen, 2M9 = vlakte van ten dele verspoelde dekzanden, 2R2 = beekdal zonder veen.
Afb. 2.2 Boorpuntenkaart met daarop de toekomstige nieuwbouw geprojecteerd.*

2.2 Archeologische achtergrond

Tijdens het bureauonderzoek zijn de archeologische vondstmeldingen⁹ in en rond het plangebied geïnventariseerd met behulp van het ARCHIS-II gegevensbestand van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).¹⁰ Tevens is gebruik gemaakt van de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart en de toelichting hierop.¹¹

De onderverdeling van de indicatieve waarden zoals weergegeven op de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart is in het gebied gebaseerd op de statistische relatie tussen het bodemtype, de geomorfologie en archeologische vindplaatsen. Het plangebied is op de gemeentelijke verwachtingskaart gekarteerd als een gebied met een 'hoge trefkans op het aantreffen van archeologische waarden'. Waarschijnlijk vanwege het voorkomen van bodemtypes met beschermende afdekkende lagen, waardoor eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen minder gevoelig zijn voor verstoring.

De Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Brabant geeft aan dat het plangebied gelegen is binnen de cultuurhistorische regio 'De Kempen'. Het plangebied bevindt zich echter niet binnen een provinciaal archeologisch landschap.

Op de Archeologische Monumentenkaart staan terreinen vermeld die door de provincie en de RCE zijn geselecteerd vanwege hun archeologische waarde. Een aantal van deze terreinen heeft eveneens de status van beschermd archeologisch monument. Het plangebied bevindt zich echter

⁸ Van Putten 2015.

⁹ Overgenomen uit Huijbers 2015, gebaseerd op van Putten 2015.

¹⁰ www.archis-2.geodan.nl.

¹¹ Berkvens *et al.* 2011.

niet binnen een dergelijk monument. Ook binnen een straal van 500 meter rond het plangebied bevinden zich geen archeologische monumenten.

Uit het Centraal Archeologisch Archief blijkt dat binnen het plangebied geen waarnemingen of vondstmeldingen bekend zijn. In de directe omgeving (in een straal van 500 m) zijn voornamelijk zes waarnemingen bekend. Het betreft voornamelijk vondstmateriaal uit de middeleeuwen en nieuwe tijd (waarnemingsnummers 14671, 403559, 413552, 417106 en 432671). Slechts één waarneming op circa 240 meter ten noordoosten van het plangebied betreft de vondst van ouder aardewerk. Het gaat hier om een tweetal fragmenten aardewerk uit de ijzertijd (waarnemingsnummer 402144). In onderstaande tabel 2.1 zijn de betreffende waarnemingen kort samengevat.

Waarnemings-nummer	Afstand tot plangebied	Waarneming	Datering	Opmerkingen
14671	380 m Z	voornamelijk aardewerk fragmenten en een waterput	vroege middeleeuwen	
402144	240 m NO	fragmenten aardewerk	ijzertijd	verstoorde context
403559	360 m Z	voornamelijk aardewerk fragmenten	middeleeuwen/nieuwe tijd	
413552	460 m Z	voornamelijk aardewerk fragmenten	middeleeuwen	
417106	500 m Z	aardewerk fragmenten en kuilen	middeleeuwen/nieuwe tijd	
432671	460 m Z	voornamelijk aardewerk fragmenten en sporen	middeleeuwen/nieuwe tijd	zie onderzoeksnummer 35469

Tabel 2.1 Waarnemingen binnen 500 m rond plangebied

Binnen een straal van 500 meter rond het plangebied bevindt zich een twaalfstal onderzoeksmeldingen. In zeven gevallen betreft het een bureaustudie gevolgd door een booronderzoek. Ter plaatse van twee locaties is naar aanleiding van het vooronderzoek een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, welke uiteindelijk hebben geresulteerd in de uitvoering van een opgraving. Het ging hierbij om de aanwezigheid van vroege - volmiddeleeuwse vindplaatsen. In tabel 2.2 zijn de onderzoeken kort samengevat.

Onderzoeks-nummer	Afstand tot plangebied	Soort onderzoek	resultaat	Opmerkingen
3178	440 m ZO	bureauonderzoek	vervolg noodzakelijk	booronderzoek uitgevoerd, zie 3754
3754	440 m ZO	booronderzoek	geen vervolg noodzakelijk	terrein is verstoord
7583	325 m Z	booronderzoek	geen vervolg noodzakelijk	terrein is verstoord
14851	100 m NO	booronderzoek	geen vervolg noodzakelijk	
20567	475 m Z	booronderzoek	geen vervolg aanbevolen	vervolgonderzoek uitgevoerd op last van bevoegd gezag, zie 31902
30969	340 m NO	booronderzoek	geen vervolg noodzakelijk	
31902	475 m Z	proefsleuvenonderzoek	vervolg noodzakelijk	vervolgonderzoek uitgevoerd, zie 35469
32098	500 m Z	bureauonderzoek	vervolg noodzakelijk	booronderzoek uitgevoerd, zie 35857
35469	475 m Z	definitieve opgraving		delen van nederzetting uit de vroege en volle middeleeuwen
35857	500 m Z	proefsleuvenonderzoek	vervolg noodzakelijk	vervolgonderzoek uitgevoerd, zie 56316
48194		gemeentelijke verwachtingskaart		
56316	500 m Z	definitieve opgraving		delen van nederzetting uit de middeleeuwen/nieuwe tijd opgegraven

Tabel 2.2 Onderzoeken binnen 500 m rond plangebied

Naast de hierboven genoemde onderzoeken heeft volgens de opdrachtgever aan de overzijde van de Oude Grintweg ter plaatse van het voormalige schoolgebouw ook een archeologisch onderzoek plaatsgevonden in het kader van de bestemmingsplanwijziging 'Tamboer'. Van een dergelijk onderzoek is echter niets opgenomen in Archis 2. Waarschijnlijk betreft het een quickscan ten behoeve van de onderbouwing van de bestemmingsplanwijziging, zonder dat de resultaten in Archis 2 zijn opgenomen. De conclusie uit het betreffende stuk luidt als volgt: *de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Brabant is ten aanzien van archeologie niet gekarteerd voor de projectlocatie. In de directe nabijheid van de planlocatie zijn geen gebieden aanwezig zijn met een hoge archeologische verwachtingswaarde. Bovendien is de grond geroerd ten behoeve van de realisatie van het schoolcomplex. Dit leidt tot de conclusie dat er geen aanleiding is voor het verrichten van aanvullend archeologisch onderzoek.*

2.3 Historische achtergrond

Het plangebied¹² bevindt zich binnen de bebouwde kom van het dorp Oirschot. De eerste geschreven verwijzing naar Oirschot dateert uit een document uit de 10^e eeuw. In dat document wordt gesproken over 'Oroscoth'. In stukken uit latere perioden wordt ook gesproken over 'Oerschot' en 'Orscot'. De herkomst van de naam zou kunnen duiden op de gesteldheid van de ondergrond. Met 'Oer' werd grindhoudend zand bedoeld.¹³

Het plangebied heeft niet altijd tot de bebouwde kom van Oirschot behoord. Dit is pas het geval sinds de jaren zestig van de vorige eeuw, toen het gebied als gevolg van de naoorlogse bouwdrift in een woonwijk veranderde. Dit geldt echter niet voor het plangebied. Dat is tot op heden altijd onbebouwd gebleven.

In de periode vanaf het begin van de 19^e eeuw tot aan de tweede helft van de 20^e eeuw is binnen het plangebied en de directe omgeving betrekkelijk weinig veranderd. Zoals op de kadastrale kaart uit begin 19^e eeuw zichtbaar is,¹⁴ bestond het plangebied destijds uit akkerland. De huidige Oude Grintweg was destijds al aanwezig. Deze weg betreft een oude weg waarvan de oorsprong al voor 1500 ligt. Dit geldt ook voor het bouwland en de verkaveling hiervan.¹⁵ Het terrein was destijds, net als nu, onbebouwd. De boerderij aan de Oude Grintweg 54 was nog niet aanwezig. Een kleine honderd jaar later, zo rond begin 1900, was nog weinig veranderd. Dit blijkt uit kaartmateriaal uit die tijd.¹⁶ De boerderij aan de huidige Oude Grintweg 54 is volgens de eigenaar rond 1925 gebouwd.

¹² Overgenomen uit Huijbers 2015, gebaseerd op van Putten 2015.

¹³ Van Berkel en Samplonius 2006.

¹⁴ www.watwaswaar.nl.

¹⁵ De Bont 1993.

¹⁶ Robas Producties 1989.

2.4 Onderzoeksvragen

Het doel van het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) is het aanvullen en toetsen van een gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in een vooronderzoek. Het gaat om gebieds- of vindplaatsgericht onderzoek binnen een gebied waar bodemingrepen staan gepland. Door de geplande bodemingrepen dreigt eventueel aanwezige archeologische informatie verloren te gaan. Hierdoor wordt niet alleen op de zogenaamde kerngebieden geconcentreerd maar wordt ook getracht een beeld te krijgen van perifere structuren. Het onderzoek resulteert in een waardering van de archeologische informatie en in een selectieadvies; een voorstel voor nader archeologisch onderzoek. Om tot dit doel te komen, dienen de volgende onderzoeksvragen te worden beantwoord:¹⁷

1. *Is er een (of zijn er meerdere) vindplaats(en) aanwezig binnen het plangebied?*
2. *Zo ja, beschrijf per vindplaats de datering, het complextype, de aard van de sporen en vondsten, de verspreiding van de sporen en vondsten en de begrenzing van de vindplaats (indien mogelijk) zowel binnen als buiten het plangebied.*
3. *Hoe is de bodemopbouw/stratigrafie binnen het plangebied en wat is de relatie van de aangetroffen vindplaats(en) met de bodemopbouw?*
4. *Wat is de waardering van de vindplaats(en)? Geef daarbij aan in hoeverre de vindplaats in een groter onderzoekskader is in te passen.*
5. *Zijn er verstoringen aanwezig binnen het plangebied? Zo ja, waar bevinden deze zich en tot hoe diep hebben deze de bodem verstoord?*
6. *Hoe sluiten de resultaten van het onderzoek aan op de gespecificeerde archeologische verwachting zoals die in het vooronderzoek voor het plangebied is vastgesteld?*
7. *Indien er geen vindplaats is vastgesteld, hoe is dit te verklaren (landschappelijk, verstoring of gewoon niet aanwezig)?*

In deze fase van onderzoek is het nog niet duidelijk welke hoofdstukken van de NOaA en/of andere onderzoekskaders relevant zijn, behalve dan slechts in algemene lijnen. Het doel van deze fase is dan ook om hierin meer duidelijkheid te scheppen.

Voor de archeoregio Brabants Zandgebied zijn de volgende hoofdstukken uit de NOaA van toepassing:¹⁸

- Hoofdstuk 11. De vroege prehistorie
- Hoofdstuk 17. De late prehistorie in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland en het rivierengebied

¹⁷ Huijbers 2015.

¹⁸ www.noaa.nl.

- Hoofdstuk 18. De Romeinse tijd in het Midden-Nederlandse rivierengebied en het Zuid-Nederlands dekzand- en lössgebied
- Hoofdstuk 22. De Middeleeuwen en vroegmoderne tijd in Zuid-Nederland

2.5 Werkwijze

2.5.1 Veldwerk

Tijdens het veldwerk zijn verspreid over het plangebied zes proefsleuven aangelegd, werkput 1 tot en met 6 (afb. 2.3). De afmetingen van werkput 1 bedraagt 10 x 4 m en die van werkput 2 tot en met 6 zijn 20 x 4 m. Totaal is 440 m² opgegraven, wat een dekingsgraad van circa 10% betreft.

Met een machine met gladde bak is laagsgewijs verdiept tot het niveau waarop zich de eerste sporen aftekenden. Dat was in de top van de natuurlijke ondergrond (de BC- en C-horizont). Waar nodig is het vlak met de hand bijgeschaafd. Vervolgens is het vlak gefotografeerd en zijn sporen en NAP-hoogtes van het vlak en het maaiveld digitaal ingemeten met een GPS. De afstand tussen de hoogtemetingen bedraagt 5 m. In de werkputten 2, 4, 5 en 6 zijn drie profielkolommen gedocumenteerd, in de sleuven 1 en 3 zijn twee profielkolommen vastgelegd. De profielen zijn door middel van fotografie en een analoge tekening op schaal 1:20 vastgelegd. De profielen zijn eveneens met behulp van een GPS ingemeten. Gezien het geringe aantal sporen zijn deze conform het PvE gecoupeerd ten behoeve van de beantwoording van de vraagstelling en de waardering van het onderzoeksterrein. De coupes zijn gefotografeerd en getekend op schaal 1:20. Het vlak en het stort zijn met behulp van een metaaldetector onderzocht op de aanwezigheid van metaal. Hierbij zijn uitsluitend resten prikkeldraad en roestige spijkers in de bouwvoor aangetroffen. Die zijn niet verzameld. Vondsten zijn bij de aanleg van het vlak in vakken van 4 x 5 m verzameld en aan sporen en/of stratigrafische lagen toegewezen. Tijdens het IVO-P zijn geen specialisten ingezet.

Het IVO-P is uitgevoerd volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.3¹⁹) en het PvE.²⁰ De opgravingsdocumentatie bevindt zich momenteel bij de BAAC-vestiging te 's-Hertogenbosch. Te zijner tijd zal dit worden overgedragen aan het Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant.

Afb. 2.3 Puttenplan

2.5.2 Uitwerking

¹⁹ sikb.nl.

²⁰ Huijbers 2015.

Na afloop van het veldwerk is onder leiding van de verantwoordelijke senior-KNA-archeoloog de uitwerking gestart. De veldtekeningen zijn hiertoe verwerkt tot kaarten en op basis hiervan zijn de sporen geanalyseerd. De vondsten zijn gewassen, gedroogd, gedetermineerd en gedateerd. Vervolgens is onderhavig rapport opgesteld waarin de resultaten van het proefsleuvenonderzoek beschreven zijn. Naar aanleiding van de resultaten is een waardering van de archeologische waarden en een advies met betrekking tot vervolgonderzoek opgesteld.

3 Resultaten

3.1 Bodemopbouw

De bodemopbouw in het onderzoeksgebied vertoont eenzelfde beeld als ook uit het booronderzoek naar voren is gekomen. In de zes onderzochte sleuven is weinig variatie te zien. De natuurlijke ondergrond bestaat uit geel matig fijn zand met oervlekken (zie afb. 3.1). Deze C-horizont is sterk gebioturbeerd door dier- en wortelgangen. Hierboven, op een diepte van ongeveer 80 cm –mv (14,20 m +NAP), is lokaal nog een maximaal 10 cm dikke BC-horizont aanwezig, bestaand uit geelbruin matig fijn zand. Boven de natuurlijke lagen bevindt zich een 20 tot 40 cm dik pakket grijsbruin zand met licht gele vlekken, spikkels houtskool en kleine brokjes baksteen. Het betreft een opgebrachte bouwvoor uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd. Gezien de rechte onderzijde van deze laag is het gebied vermoedelijk eerst geëgaliseerd. Op deze Aa-horizont bevindt zich een jongere verploegde bouwvoor met een dikte van 30 tot 60 cm. Deze Ap-horizont bestaat uit bruingrijs zand met houtskoolspikkels en baksteenbrokjes.

Het materiaal dat in de A-horizont is aangetroffen dateert van het midden-mesolithicum tot in de late nieuwe tijd. Gezien het feit dat de humeuze dek alle onderliggende sporen afdekt en dat enkele van die sporen materiaal bevatten uit de late nieuwe tijd, dateert de opgebrachte A-horizont eveneens vanaf de nieuwe tijd C.

Afb. 3-1 De bodemopbouw op het onderzoeksterrein, geïllustreerd aan de hand van een profielkolom in werkput 5.

3.2 Sporen

In het plangebied zijn in totaal 35 spoornummers uitgedeeld (afb. 3.2, tabel 3.1 en bijlage 4). Hiervan zijn tien nummers gegeven aan de natuurlijke lagen, twaalf aan de beide bouwvoren, drie aan natuurlijke verstoringen en tien aan archeologische sporen. Het betreft drie paalsporen, een

kuil en vijf greppeldelen. De grondverbeteringskuilen in werkput 6 zijn onder een nummer geregistreerd.

Afb. 3.2 Allesporenkaart

De paalsporen bevinden zich alle drie op het zuidelijke deel van het terrein dat in gebruik is als weiland. De twee paalsporen in werkput 6, S6006 en S6007, (zie afb. 3.3) vertonen in de coupe een donkerbruine kern en een gebrokte vulling in een paalkuil met een hoekige onderkant. Ze bevatten geen vondstmateriaal, maar dateren op basis van de donkere en gebrokte vullingen in de late middeleeuwen/nieuwe tijd. Gezien dit terrein in die periode nooit bebouwd is geweest betreft het waarschijnlijk de overblijfselen van weidepaaltjes.

Het derde paalspoor, S4005, is aangetroffen in de zuidwesthoek van werkput 4. In de coupe is een 24 cm diepe komvorm te zien met een bruin lichtbruin gevlekte zanderige vulling die in het veld is geïnterpreteerd als paalkuil. Het spoor is sterk gebioturbeerd waardoor de contouren zijn aangetast. Dat kan echter ook onderdeel zijn van het spoor: mogelijk is het een plantkuil. Het spoor bevatte geen vondstmateriaal en ligt geïsoleerd op het terrein. Er kan alleen geconcludeerd worden dat het ouder is dan de onderste laag van de A-horizont uit de late nieuwe tijd.

Bij de twee paalsporen in het zuidelijke deel van werkput 6 is een aantal globaal zuidwest-noordoost georiënteerde grondverbeteringskuilen, S6004, gedocumenteerd. Deze hebben een donkerbruinzwarte zanderige vulling met verschepte brokken A- en B-horizont. Het betreft nog slechts de onderkanten van de kuilen (zie afb. 3.4). Bij de aanleg is tussen de in het vlak zichtbare kuilen nog een aantal ondiepere grondverbeteringskuilen waargenomen waarvan in het profiel te zien is dat zij een vlakke bodem hebben en afgedekt worden door de Aa-horizont.

De meeste scherven die uit deze kuilen zijn geborgen dateren in de 17e eeuw. Eén fragment is echter van veel jongere datum. Mogelijk is deze hier door opspit of bioturbatie in terechtgekomen. In elk geval dateren de grondverbeteringskuilen in de nieuwe tijd. Gezien de gebrokte donkere vulling van de grondverbeteringskuilen was bij de aanleg van het vlak niet te zien of de paalkuilen hierdoorheen waren gegraven of juist door de kuilen oversneden zijn.

Afb. 3.3 Paalspoor S6007 in werkput 6

Afb. 3.4a Onderzijden van grondverbeteringskuilen, S6004, afgedekt door de oudere bouwvoor

Afb. 3.4b De paalsporen en grondverbeteringskuilen in werkput 6

Op het noordelijke deel van het terrein zijn vijf delen van greppels van in totaal drie min of meer oost-west georiënteerde greppels aangesneden (afb. 3.5). Alle drie de greppels worden afgedekt door de oudere bouwvoor. De meest zuidelijke greppel, S2004, heeft een vulling van donker grijsbruin bruin gevlekt zand met houtskool- en baksteenspikkels. Van dit spoor resteerde niet meer dan 10 cm. Het spoor bevatte geen vondstmateriaal maar dateert op basis van de kleur en inclusies waarschijnlijk in de late middeleeuwen/nieuwe tijd.

De tweede greppel, S2005/S3004, heeft een bewaarde diepte van 60 cm. In de coupe is een komvorm te zien met meerdere zanderige opvullingen, waarvan de bovenste een gebrokte structuur heeft (afb. 3.6). Dit spoor bevatte evenmin vondstmateriaal maar wordt op basis van de gebrokte structuur in de late middeleeuwen/nieuwe tijd gedateerd.

De meest noordelijke greppel, S2006/S3005, heeft een bewaarde diepte van 55 cm. De coupe toont een komvorm met een donkergrijsbruine zanderige vulling waarvan de onderste 10 cm zeer humeus is. De vondsten die uit het spoor zijn geborgen dateren deze greppel in de late nieuwe tijd. Op de kadastrale minuutkaart uit 1832 ligt dit spoor precies op lijn met een perceelgrens (afb. 3.7) wat een interpretatie als perceleringsgreppel zeer aannemelijk maakt.

In het noordoosten van werkput 3 is een grote rechthoekige recente kuil gedocumenteerd. Het spoor tekent zich scherp af en heeft een deels gelaagde, deels gebrokte vulling van donkerbruin en lichtgeel zand. De kuil is door de gehele A-horizont gegraven en wordt alleen afgedekt door de grasmant.

Afb. 3.5 De greppels in werkput 2, gezien richting het zuiden.

Afb. 3.6 De middelste greppel, S2005, in het profiel.

Afb. 3.7 ASK op ondergrond kadastrale minuut 1832.

aard spoor	aantal	datering
paalspoor	2	late middeleeuwen/nieuwe tijd
paalspoor	1	onbekend
grondverbetering	1	nieuwe tijd
greppeldelen	3	late middeleeuwen/nieuwe tijd
greppeldelen	2	nieuwe tijd
kuil	1	recent
bouwvoor	6	late nieuwe tijd
bouwvoor	6	late nieuwe tijd
natuurlijke laag	10	
natuurlijke verstoring	3	

Tabel 3.1 Aard spoor naar aantal en datering.

3.3 Vondsten

Gedurende het onderzoek zijn in totaal 7 vondstnummers uitgegeven (tabel 3.2), die samen 16 vondsten bevatten (zie afb. 3.8). Het betreft een stuk vuursteen, een fragment dakpan en een stuk glas. De rest bestaat uit 14 scherven gedraaid aardewerk met een gezamenlijk gewicht van 329,4 gram. De meeste vondsten zijn verzameld bij de aanleg van de vlakken. Alleen uit de greppel S2006 is bij het afwerken van het profiel nog materiaal aangetroffen, vnrs.5 en 6.

vnr	sub	spoor	cat.	aantal	baksel	frgm.	begin	eind	opmerkingen
1	0	6004	KER	1	IWIT	WAND	1850	1900	
1	0	6004	KER	1	STEEN	WAND	1600	1650	S2: zoutglazuur
1	0	6004	KER	2	ROOD	WAND	1500	1700	
1	0	6004	KER	1	ROOD	RAND	1600	1700	zalfpotje
2	0	1001	KER	1	STEEN	WAND	1650	1700	Westerwald
2	1	1001	SVU	1			MESOM	MESOL	kling linkerzijde geretoucheerd; Lommersom kwartsiet
3	0	1002	KER	1	ROOD	WAND	1650	1900	glazuur beide zijden
3	0	1002	KER	1	PIJP	RAND	1600	1650	noppenversiering naar steel, kartels langs rand
4	0	2006	KER	1	PIJP	WAND	1600	1700	steel
4	1	2006	BKR	1	GRIJS	WAND	1550	1900	dakpan
5	0	2006	KER	1	STEEN	RAND	1600	1700	S2: zoutgelazuur
6	0	2006	KER	1	ROOD	WAND	1800	1900	glazuur beide zijden
7	0	3005	KER	1	IWT	RAND	1850	1900	
7	0	3005	KER	1	ROOD	RAND	1850	1900	komfoor
7	1	3005	GLS	1		BODEM	1800	1900	groene fles

Tabel 3.2 Overzicht van het aangetroffen vondstmateriaal

De meest opmerkelijke vondst komt uit de bovenste bouwvoor, S1001. Deze bevatte een vuurstenen kling van Lommersom kwartsiet, vnr.2.1. De rest van het materiaal dateert in de nieuwe tijd en vertoont geen bijzonderheden. Het betreft voornamelijk kleine fragmenten aardewerk. Bot is niet aangetroffen, metaal alleen in de vorm van resten prikkeldraad en roestige spijkers in de bouwvoor. Deze zijn niet verzameld.

Afb. 3.8 Overzicht van alle vondsten

4 Synthese, waardering en advies

4.1 Synthese

Conform de verwachtingen voor het plangebied op basis van het booronderzoek is tijdens het onderhavige onderzoek naar voren gekomen dat het grootste deel van het natuurlijke podzolprofiel is verdwenen. Vermoedelijk is het terrein eerst geëgaliseerd voordat het in de nieuwe tijd is opgehoogd. Hierdoor zijn eventueel in het plangebied aanwezige oudere sporen afgetopt en in de bouwvoor opgenomen. Alleen enkele diepere sporen zijn beter bewaard gebleven. Van de grondverbeteringskuilen en een greppel uit de nieuwe tijd was niet meer dan

enkele centimeters bewaard. De vondst van de kling in de bovenste bouwvoor kan een aanwijzing zijn dat dat zich in de omgeving een jachtkampement uit het mesolithicum heeft bevonden. De grond is echter opgebracht en verploegd. Gezien de uniforme diepte van de verstoring op het terrein zijn mogelijke sporen uit de steentijd niet meer bewaard gebleven.

De sporen in de proefsleuven zijn gering in aantal en variatie. Datzelfde geldt voor de rest van het vondstmateriaal. De paalsporen, mogelijk weidepaaltjes, grondverbeteringskuilen en greppels dateren in de (late middeleeuwen)/nieuwe tijd. Een van de greppels valt samen met een perceelgrens zoals die is opgenomen in de kadastrale minuut van 1832. De andere twee hebben dezelfde oriëntatie en liggen 1,75 resp. 5 m zuidelijker. Het geheel weerspiegelt het rurale karakter van het terrein in deze periode. Pas sinds de jaren '60 van de vorige eeuw is het plangebied bebouwd. Daarvoor was het in gebruik als akkerland/weidegrond.

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen wordt verwezen naar bijlage 2.

4.2 Waardering

Tijdens het onderhavige onderzoek zijn enkele geïsoleerde paalsporen, grondverbeteringskuilen en greppels uit de (late middeleeuwen)/nieuwe tijd aangetroffen die toegeschreven kunnen worden aan de inrichting en het gebruik van het plangebied. Hieronder volgt de waardering van deze vindplaats, gevolgd door een advies over eventueel vervolgonderzoek in het plangebied in paragraaf 4.3.

1. Beleving

De twee criteria die de KNA voor de belevingswaarde van een vindplaats stelt hebben vooral betrekking op zichtbare monumenten. Omdat deze in het onderzoeksgebied niet aanwezig zijn is op deze twee punten niet gescoord.

2. Fysieke kwaliteit

De fysieke kwaliteit van een vindplaats wordt door twee criteria bepaald: gaafheid en conservering. Gezien het terrein tot in de top van de C-horizont is verstoord zijn ondiepe sporen uit de steentijd niet aanwezig. De aangetroffen sporen uit de late middeleeuwen/nieuwe tijd zijn gering in aantal en eveneens afgetopt en deels opgenomen in de bouwvoor uit de late nieuwe tijd. Het vondstmateriaal is erg gefragmenteerd. Daardoor is de fysieke kwaliteit van het onderzoeksgebied laag gewaardeerd.

3. Inhoudelijke kwaliteit.

De inhoudelijke kwaliteit van een vindplaats bevat vier componenten: zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit. Gezien de bevindingen van het onderzoek, het ontbreken van bewoningssporen en het rurale karakter van de aangetroffen sporen, is de score van de inhoudelijke kwaliteit nihil.

Oirschot, Oude Grintweg 54. Archeologische waarderingstabel volgens KNA
Vindplaats 1: ELA, IPER, LME/NTC

Waarden	Criteria	Scores		
		<i>Hoog</i>	<i>Midden</i>	<i>Laag</i>
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid			1
	Conservering			1
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde			1
	Representativiteit		N.v.t.	

Tabel X Waardering van de vindplaats volgens de criteria van de KNA

4.3 Advies

Gezien de bevindingen van het proefsleuvenonderzoek is de archeologische verwachting binnen het plangebied laag en wordt het niet noodzakelijk geacht aanvullende archeologische maatregelen te nemen in het kader van de geplande nieuwbouw op het terrein van de Oude Grintweg 54 te Oirschot.

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Dit betekent niet dat reeds gestart kan worden met bodemverstorende activiteiten of de daarop voorbereidende activiteiten. Het selectieadvies dient namelijk eerst beoordeeld te worden door de bevoegde overheid wat uiteindelijk leidt tot een selectiebesluit.

Hoewel getracht is een zo gefundeerd mogelijk advies te geven op grond van de gebruikte onderzoeksmethoden, kan de aanwezigheid van archeologische sporen of resten nooit volledig worden uitgesloten in de gebieden waarvoor geen vervolgonderzoek wordt aanbevolen. BAAC bv wil er daarom op wijzen dat men bij bodemverstorende activiteiten alert dient te zijn op de aanwezigheid van archeologische waarden (zoals vondstmateriaal en grondsporen). Bij het aantreffen van deze waarden dient men hiervan melding te maken bij de Minister (in de praktijk de RCE) conform artikel 53 van de Monumentenwet 1988.

5 Literatuur en bronnen

Literatuur

Berkel van, G. / K. Samplonius, 2006. *Nederlandse plaatsnamen herkomst en historie*, Utrecht.

Berkvens, R. *et al*, 2011. *Kempisch erfgoed in beeld. Een regionale erfgoedkaart voor de Kempen- en A2 gemeenten Bergeijk, Bladel, Eersel, Oirschot, Reusel-De Mierden, Waalre, Valkenswaard, Cranendonck en Heeze-Leende*. SRE Milieudienst, Eindhoven.

Bont, C. de, 1993. *Al het merkwaardige in bonte afwisseling. Een historische geografie van Midden- en Oost Brabant*, Waalre.

Centraal College van Deskundigen (CCvD), 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems, versie 3.3*, SIKB, Gouda.

Huijbers, A.M.J.H., *Programma van Eisen. IVO Proefsleuven. Oude Grintweg 54 Oirschot*. 's-Hertogenbosch (BAAC Rapport A-15.0147).

Putten, M.J. van 2015: *Oirschot Plangebied Oude Grintweg 54. Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)*. 's-Hertogenbosch (BAAC Rapport V-15.0109).

Kaartmateriaal

Rijks Geologische Dienst (RGD) / Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), 1977. Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000; Blad 51 Eindhoven. Haarlem en Wageningen.

Robas Producties, 1989. Historische Atlas van Noord-Brabant, 1:25 000. Den IJp.

Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), 1984. Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000; 51 West Eindhoven. Wageningen.

Internet

<http://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/aardkundige%20waarden>

www.ahn.nl

www.archis-2.geodan.nl

www.noaa.nl

www.sikb.nl

www.watwaswaar.nl

6 Lijst van afbeeldingen

Afb. 1.1 De ligging van het plangebied.

Afb. 2.1 Overzicht van de geomorfologische kaart voor het plangebied en omgeving. 3L5 = dekzandruggen, 3K14 = dekzandruggen, 2M9 = vlakte van ten dele verspoelde dekzanden, 2R2 = beekdal zonder veen.

Afb. 2.2 Boorpuntenkaart met daarop de toekomstige nieuwbouw geprojecteerd.

Afb. 2.3 Puttenplan.

Afb. 3.1 De bodemopbouw op het onderzoeksterrein, geïllustreerd aan de hand van een profielkolom in werkput 5.

Afb. 3.2 Allesporenkaart.

Afb. 3.3 Paalspoor S6007 in werkput 6.

Afb. 3.4a Onderzijdes van grondverbeteringskuilen, S6004, afgetopt door de oudere bouwvoor.

Afb. 3.4b De paalsporen en grondverbeteringskuilen in werkput 6.

Afb. 3.5 De greppels in werkput 2, gezien richting het zuiden.

Afb. 3.6 De middelste greppel, S2005, in het profiel.

Afb. 3.7 ASK op ondergrond kadastrale minuut 1832.

Afb. 3.8 Overzicht van alle vondsten.

Bijlagen

Bijlage 1 Geologische en archeologische tijdvakken

Bijlage 2 Onderzoeksvragen uit het programma van eisen

Bijlage 3 Vondstenlijst

Bijlage 4 Sporenlijst